دەوڵەتی عێراق و باشوری کوردستان.. د. نووری تاڵەبانی

دەوڵەتی عێراق لە 23ی ئابی 1921 بریتانیا دروستیکردووە، باشووری کوردستان لەو دەمە بەشێك نەبووە لەو دەوڵەتە..

د. نووری تاڵەبانی

((بەبۆنەی تێپەربوونی سەد ساڵ لەسەر دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق لەلایەن دەوڵەتی بریتانیا لە ساڵی 1921، پێشنیازکرا ئەو ڕۆژە بە ڕۆژی نیشتمانی عێراقی دەستنیشان بکرێت، کە هەڵەیەکی گەورەیە، کورد پێویستە ئەو هەڵەی بەسردا تێنەپەر نەبیت.

لە بەرگی دووەمی کتێبەکەی د. نووری تاڵەبانی، لەژێرناوی:"بیرەوەری و بانەژێ باسەک لە نووسینەکانم بە زمانی کوردی"، کە لەم ڕۆژانەدا تەکرا، لەگەڵ بەرگی سێیەمی بە عەرەبی و بەرگی چوارەمی بە زمانی ئینگلیزی دەکەونە بەرچاوی خوێنەران، بابەتێك تەرخانکراوە بە ئەو تەوەرەیە، لێرە بە پێویستی دەزانم وەکو خۆی بڵاوی بکەمەوە.

هەموو دەزانین کە لەشکری دەوڵەتی بریتانیا لە ساڵی 1918، ولاتی مەزۆپۆتامیای داگیرکردبوو، پاش ماوەیەك میر فەیسەڵی کوڕی شا حسەنی حیجازی لە شامەوە هێنابوو بۆ عێراق تا تاجی پاشایەتی بنێتەسەر. بەشێك لە مێژوونووسانی عێراقی و عەرەبی پێیان وابوو لەژێر گوشاریی عێراقییەکاندا ئینگلیزەکان ئەو کارەیان ئەنجامداوە، تا کۆتایی بە شۆرشی ساڵی 1921 (ثورة العشرين) بێنێت و ئەو دەوڵەتەی بۆ عێراقییەکان دروستکردووە. وەکو بەشێك لە مێژوونووسانی کورد ئاماژەیان بۆ کردووە، کورد لەودەمە چاوەڕێی جێبەجێکردنی بەندەکانی پەیماننامەی سێڤەری ساڵی 1920بوو، کە ڕاشکاوانە بەڵێنی پێدانی حوکمی ئۆتۆنۆمیی فراوانی بە کورد دابوو، هەنگاوی پاشتر دامەزراندنی قەوارەیەکی سیاسیی بوو، کە ناوچەی ولایەتی مووسڵ بگرێتەوە، بە چەند مەرجێکی دیاری کراو.)) **فازیل شەوڕۆ.**

ئەمەش دەقی بابەتەکەی دکتۆر نووری تاڵەبانی یە:

ئینگلیز ویلایەتی مووسڵی لکاندوە بە دەوڵەتی عێراق لەبەر بەرژەوەندی ستراتیجیی خۆی لە ناوچەکە و نەوتی کەرکووك

لە سیمینارێکدا لە مەڵبەندی کوردۆلۆجی سەر بە زانکۆی سلێمانی، لە 30ی تشرینی یەکەمی ئەمساڵ بە برای هەژا و دەستی دێرینم کاك دکتۆر کەمال مەزهەر ڕێکخرابوو، باسێکی بە پێزی لە ژێر ناوی: "هەڵوێستی

نەتەوەپەرستانی عەرەب بەرانبەر مەسەلەی نەتەوەیی کورد" پێشکەش کردووە. لە باسەکەیدا بەهێنانەوەی نموونەی مێژوویی، ڕووناکی خستۆتە سەر چەندین پرسیار کە دەمێکە چاوەڕێی وەڵامدانەوەیان دەکەن. کاك دکتۆر کەمالی مێژووزانی کورد، پەردەی لەسەر ڕووی ناسیۆنالیستە عەرەبە توندڕەوەکان لابردووە، چ ئەوانەی لە سەرەتای دامەزراندنی دەوڵەتی عێراقدا ڕۆڵێکی سەرەکیان لە بنیاتنانی ئەو دەوڵەتە هەبووە، چ پاشماوەکانیان لە هەڵگری هەمان بیری نەتەوەیی توندڕەو لە بەعسی و ناسیۆنالیستەکانی تر، ئەوانەی خۆیان بەسەر حوکمی عێراقدا سەپاند لە کوودەتای شوومی شوباتی 1963وە تا نیسانی 2003.

لە بەشێکی دیکەی باسەکەی کە بە کێشەی ویلایەتی مووسڵ تەرخان کرابوو، گلەییەکانی جارێکی تر ئاراستەی ناسیۆنالیستە توندڕەوەکانی پاش دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق کردووە دەڵێت: "لەو ڕۆژگارانەدا ئەوان پەیوەستییان بەوە بوو دڵنیایی کوردیان بکردایە، چونکە دیاریکردنی چارەنووسی ویلایەتی مووسڵ لەسەر هەڵوێستی ئەوان وەستابوو، لەبەرئەوەی کورد لەو ڕۆژگارانەدا هەڵوێستێکی ئێجگار جوامێرانەی نواندووە…". ئەگەر بەباشی لە قسەکانی حاڵی بووبم، چونکە لە کۆڕێکەدا ئامادە نەبووم و بەهۆی میدیاوە ئاگاداری قسەکانی بووم، ویستوویەتی بڵێ: هەڵوێستی جوامێرانەی کورد بووەتە هۆی لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بە دەوڵەتی عێراق کە ئینگلیزەکان لە ساڵی 1921 لە دوو ویلایەتی بەغدا و بەسرا دروستیان کردبوو. بەبۆچوونەکەی ئەگەر بەم شێوە بێت، پەیوەستی بە شیکردنەوە هەیە، چونکە ڕووداوەکانی ئەو سەردەمەی کوردستان و عێراق، لەگەڵ ئەو دۆکیمێنتە نهێنییانەی وەزارەتی دەرەوەی بریتانیا کە پاشان بڵاوکراونەتەوە، پڕۆسەکە بە شێوەیەکی تر دەخەنە بەرچاو. بەپێی ئەو ڕووداو و دۆکیمێنتانە، ئینگلیزەکان ڕۆڵی سەرەکیان لە لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بە دەوڵەتی عێراقی دروستکراو لەلایەن خۆیانەوە هەبووە، بە دابینکردنی بەرژەوەندیی تایبەتی خۆیان، ڕۆڵی کورد لە ناوچەکانی کوردستان دژی ئەو پڕۆسەیە بووە. بێگومان بەشێك لەو پیاوماقوڵانەی کورد بەشداریان کردووە لەو بە ناو "ڕاپرسی"یەی ڕێکخرابوو بە دەستنیشانکردنی پاشەڕۆژی ویلایەتەکە، ڕەنبێ دەنگیشیان دابێ بخرێتە سەر دەوڵەتی عێراق، بەڵام زۆربەی بەشداربووان، یان بە ڕوونی ئاگادار نەکراونەتەوە لە ئامانجی پڕۆسەکە، یان ئەلتەرناتیڤێکی تەسك و ناهەموار خراوەتە بەردەستیان، چونکە داوایان لێکراوە وەڵامی ئەم پرسیارە بدەنەوە: دەتانەوێ وڵاتەکەتان بەشێك بێت لە عێراق، یان لە تورکیا؟ ئەو خەڵکانەی دەنگیان داوە بە مانەوەی ویلایەتی مووسڵی عوسمانی لە

چوارچێوەی تورکیا زۆربەیان ئاگاداری ئەو گۆڕانکارییانە نەبوون لە تورکیا ڕوویاندابوو. لێرە بە نموونە ئاماژە بە وەڵامی چەند کوردێکی باکووری کوردستان دەکەم، کە ڕۆژنامەنووسێکی ڕۆژاوایی پرسیاری لێکردبوون ڕایان چییە لەبارەی ئەو گۆڕانکارییانەی لە وڵاتەکەیاندا ڕوویانداوە و بوونەتە هۆی لابردنی سوڵتان. وەڵامیان بە جاری دووەم و سێیەم هەر ئەوە بووە: دەمانەوێ بزانین سوڵتان لابراوە و کە لە جێگاکەی کراوە بە سوڵتان؟ لە ڕاستیدا زۆربەی دانیشتوانی کوردستان هەروایان زانیوە سەڵتەنەت هەر دەمێنێتەوە هەتا ئەگەر سوڵتانیش بگۆڕدرێت، گۆڕینی سوڵتان لە سەردەمی حوکمی عوسمانیدا کارێکی زۆر نائاسایی نەبووە. کە واتە خەڵکێکی زۆر ئاگاداری ئەو گۆڕانکارییانە نەبوون کە لە تورکیا ڕوویانداوە، لەو سەردەمە نە ڕادیۆ و تەلەڤزیۆن هەبووە، نە ئەو جۆرە دەنگوباسانە بە ئاسانی بڵاوبوونەتەوە لە وڵاتێکی دواکەوتووی وەك کوردستان. لەوە دەچێت هەتا بەشێك لە سیاسەتمەدارانی ئەو سەردەمەی کوردستانی لە باشووریش ئاگادارییەکی ئەوتۆیان لەمەڕ باری سیاسی تورکیای کەمالی نەبووبێت. (ئەزدەمیر) کە بۆ ماوەیەکی زۆر پەیوەندی بە نوێنەرانی شێخ مەحموودەوە کردووە لە ناوچەی ڕەواندز و جێگاکانی تر، نوێنەری موستەفا کەمال بووە و بە ناوی ئەوەوە گفتوگۆی لەگەڵ کردوون. سەیر لەوەدایە بەشێك لە نوێنەرانی شێخ مەحموود لەو گفتوگۆیانە کۆنە ئەفسەری ناو لەشکری عوسمانی بوون و دەبوایا موستەفا کەمال بناسن. لە مامۆستا تۆفیق وەهبی بەگم بیستووە، کە ئەفسەری تۆپچی بووە لە ناو لەشکری عوسمانی، موستەفا کەمالی لە نزیکەوە ناسیوە، چونکە ماوەیەك فەرمانداری بەتالیۆنەکەی بووە. ئەگەر زۆر لە ڕووناکبیرانی ئەو سەردەمەی کورد، لە کۆنە ئەفسەرانی لەشکری عوسمانی شارەزای موستەفا کەمال نەبن، دەبێ خەڵکانی تر چەند شارەزای بن؟ خەڵکی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی حوکمی عوسمانی لە برسیەتی و نەخوێندەواری و دواکەوتن بەولاوە هیچ مافێکی تریان نەبووە و هەموو دەمێك بێ بەش بوون لە هەموو ڕووێکی ئاوەدانی. جەنگی یەکەمی جیهانی (کە بە سەفەر بەلگ ناودەبرا) ببووە هۆی پەرەسەندنی برسیەتی و سەرگەردانی بە خەلکی کوردستان، کە بە هەموو شێوەیەك خەریکی پەیداکردنی پارووە نانێك بوون بۆ خۆیان و منداڵە برسیەکانیان. ژیانی خوێندەوار و نیمچە خوێندەوارانی کورد لە ژیانی خەڵکانی تر، ئەگەر خراپتر نەبووبێ چاکتر نەبووە، ئەوانیش سەرقاڵی پەیداکردنی پارووە نان بوون بۆ خێزانەکانیان، ئیتر چۆن ئاگاداری گۆڕانکارییەکانی ئەو سەردەمە بن؟

بێینەوە سەر باسی چۆنیەتیی دەستنیشانکردنی پاشە ڕۆژی ویلایەتی

مووسڵ. منیش پشتگیری لە قسەکانی کاك دکتۆر کەمال دەکەم دەڵێم: کێشەی کورد لە عێراقدا هەرگیز کێشەی نێوان کورد و عەرەب نەبووە، بەڵکو کێشەی نێوان ڕژێمە جۆراوجۆرەکانی عێراق و گەلی کورد و هێزە نیشتمانییەکانی بووە. کورد بە بەردەوامی لەلایەن ئەو ڕژێمانەوە زوڵمی لێکراوە، کە حاڵەتێکی بێ بڕوایی و گۆشەگیریی لا دروست کردووە. ئەم حاڵەتە بە ماوەیەکی زۆریش دەمێنێ و جێ پەنجەی ئەو کارە ناڕەوایانەی دەرحەقیان کراوە لە دەروونی کەسایەتی کورد دەمێنێتەوە. بەڵام نابێ ئەوەیش لەبیر بکەین کە گۆڕانکارییەکی گەورە ڕوویداوە لەسەر شێوەی بیرکردنەوەی بەشێکی زۆر لە عەرەبە ناسیۆنالیستەکان، بەتایبەتی لە ساڵانی نەوەتەکان بەدواوە. جاران زۆربەی ڕووناکبیرانی فیکری نەتەوەیی عەرەبی داواکارییە ڕەواکانی گەلی کوردیان بە "هەوڵدان بۆ دامەزراندنی ئیسرائیلێکی دووەم لەسەر خاك و نیشتمانی عەرەب دەدایە قەڵەم"! ئەمڕۆکە هەتا کەناڵە هەواڵییەکانی وەك (الجزیرە) و (العربیە) زاتی ئەوەیان نییە داواکارییەکانی کورد بەو تۆمەتە بشوبهێنن. ئەوان دەڵێن: ئەو فیدڕاڵییەتەی کورد داوای دەکات ڕێگاخۆشکەرە بۆ جیابوونەوەیان لە عێراق. ئەمە هەر بەوچوون و شێوەی بیرکردنەوەی ئەوان نییە، بەڵکو بەشێکی زۆر لە لایەنە سیاسی و مەزهەبییەکانی عێراقیش بەو شێوە بیردەکەنەوە کە هێندێکیان خۆیان بە "دەستی" کورد دەدەنە قەڵەم.

قسەکانی سەرەوەمان ڕێگا خۆشکەرن بۆ چوونە ناو باسی چۆنیەتیی لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بە دەوڵەتی عێراقەوە، لێرەدا ناکرێت ئاماژە بە هەموو ئەو دۆکیمێنت و ڕووداوانە بکەم کە بوونەتە هۆی لکاندنی ئەم ویلایەتە بە دەوڵەتی عێراق، بەڵام دەکرێ دەستنیشانی بەشێکیان بکەم، بەتایبەتی ئەو دۆکیمێنت و نووسین و یاداشتانەی کە چەند کاربەدەستێکی ئینگلیزی ئەو سەردەمە تێیدا بە ڕوونی پەردەیان لەسەر ڕۆڵی خۆیان و هاوکارانیان لابردووە لە پەناو لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بە دەوڵەتی عێراقەوە.

ویلایەتی مووسڵ تاکو ساڵی 1878 بە ویلایەتی شارەزوور ناوبراوە و کەرکووك مەڵبەندی بووە، ئەم ویلایەتە بەشێك بووە لە دەوڵەتی عوسمانی تا داگیرکردنی لەلایەن لەشکری بریتانیاوە لە کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهانی. زۆربەی دانیشتوانی ویلایەتەکە کورد بوون بەپێی ئەو ئامارانە کە ئینگلیزەکان خۆیان و حکومەتی ئەو سەردەمەی عێراق لە ساڵی 1924 بە مەزەندە کردوویانە. بەپێی ئەو ئامارە باری نەتەوەیی دانیشتوانی ویلایەتەکە بەم شێوەیە بووە:

70,6 % کورد و 23,8 % عەرەب و 5,5 % تورکمان.

پاشەڕۆژی ویلایەتی مووسڵ بە یەکجار لە ڕێککەوتننامەی نهێنیی سایکس – بیکۆی نێوان هەردوو دەوڵەتانی بریتانیا و فەرەنسا و چەند دەوڵەتێکی تر دەستنیشانکراوە لە ساڵی 1916. بەپێی ئەو پەیماننامەیە، ویلایەتی مووسڵ درابوو بە فەرەنسا، هەردوو ویلایەتی بەغدا و بەسرا بە بریتانیا. ئەم دابەشکردنە خۆی لەخۆیدا ئەو ڕاستییەمان بۆ دەسەلمێنێ کە ئەو دوو دەوڵەتە زلهێزەی ئەو سەردەمە بە چاوی ئەمڕۆوە تەماشای عێراقیان نەکردووە، بە کیانێکی یەکگرتوویان نەزانیوە.
داگیرکردنی ویلایەتی مووسڵ لەلایەن لەشکری بریتانیاوە بووە هۆی دامەزراندنی ئیدارەیەکی ئینگلیزی لە ویلایەتەکە، بە سەرپەرشتیکردنی چەند ئەفسەرێکی سیاسی. مانەوەی لەشکری بریتانی لە ویلایەتەکە بە پێچەوانەی پەیماننامەی سایکس – بیکۆ بوو. دۆزینەوەی نەوتێکی زۆر لە ناوچەی کەرکووك لەلایەن ئینگلیزەکانەوە بووە هۆی چاوگێڕانەوەیان بە سیاسەتی پێشوویان و داڕشتنی ستراتیجیەتێکی نوێ بۆ ناوچەکە. چەندەها کۆبوونەوە و کۆنفەرانس لەلایەن وەزارەتی کۆلۆنیالی بریتانی و کاربەدەستانیان لە هیندستان بەستراون، کە ئەوانیش بەرپرس بوون لە بەڕێوەبردنی سیاسەتی دەوڵەتەکەیان لە ناوچەکە.

لە دۆکیومێنتێکی نهێنی کە وەزارەتی دەرەوەی بریتانیا لە ساڵی 1916 دا ئاراستەی سوپاسالاری لەشکری بریتانیای کردووە لە عێراق، پێی ڕادەگەیەندوون نەکەن نزیکی ئەو ناوچانە ببنەوە کە کوردی لێیە. نووسراوەکە ئیمزای سێر " ئارسەر هەرتزل"ی لەسەرە، کە سکرتێری بەشی سیاسی بووە لە وەزارەتی دەرەوە. لەهەمان نووسراودا جارێکی تر بە بیری دەخەنەوە چاکترە نزیکی زنجیرە چیاکانی حەمرین نەبێت و بەهیچ شێوەیەك تێپەڕی نەکات. هەر لەو نووسراوەدا سنووری چیاکانی حەمرین دەستنیشانکراوە بەم شێوەیە: "لە سنووری وڵاتی فارسەوە (مەبەستی ئێرانە) دەست پێدەکات تاکو (فەتحە)ی سەر ڕووباری دیجلە، لەوەوە دەڕوات تا شارۆچکەی (هیت)". هەر لەوەدا نووسراوە "چوونە ئەو ناوچەیە دەبێتە هۆی پەیدابوونی کێشە لەگەڵ کوردەکان".(1) ئەم نووسراوە بە ڕوونی بەمان دەردەخات کە وەزارەتی دەرەوەی بریتانیا لە ساڵی 1916 دا بایەخێکی ئەوتۆی بە ویلایەتی مووسڵ نەدابوو. ڕازیبوونی حکومەتی بریتانیا بەپێی بەندە نهێنییەکانی ڕێککەوتننامەی سایکس – بیکۆ کە ویلایەتی مووسڵ بدرێتە فەرەنسا ئەو ڕاستییە دەسەلمێنێ. بەڵام داگیرکردنی ئەم ویلایەتە لە مانگی تشرینی یەکەمی (نۆڤەمبەری) 1918 بووە هۆی گۆڕانکارییەکی گەورە لە سیاسەتی حکومەتی بریتانیا و ئیدارەکەی لە بەغدا سەبارەت بە

پاشەڕۆژی ویلایەتی مووسڵ. ئیدارەی بریتانی لە بەغدا بە جددی کەوتە هەوڵدان بۆ مانەوەی لە ویلایەتەکە. مەرکردنی پەیماننامەی سان ڕیمۆ لە 24ی نیسانی 1920 لە نێوان بریتانیا و فەڕەنسا، بەهۆی هەوڵەکانی لوید جۆرج سەرۆك وەزیرانی بریتانیا لەگەڵ کلیمەنسۆ سەرۆك وەزیرانی فەڕەنسا بوونە هۆی دەست هەڵگرتنی فەڕەنسا لە ویلایەتی مووسڵ، بەرامبەر بەشداریکردنی لە کۆمپانیای نەوتی تورکی. ئەم کۆمپانیایە پێشتر ئیمتیازی دەرهێنانی نەوتی لە هەردوو ویلایەتی مووسڵ و بەغدای پێدرابوو لە سەردەمی سوڵتان عەبدولحەمید. کۆمپانیاکە ئەڵمانەکان دایانمەزراندبوو بە هاوکاریکردنی تورکەکان، پاشان ناوەکەی گۆڕدرا، ناوی کۆمپانیای نەوتی عێراقی لێنرا.

ئیدارەی بریتانی لە عێراق کە ڕاستەوخۆ حوکمی هەردوو ویلایەتی بەغدا و بەسرای دەکرد، کەوتە هەوڵ و تەقەللادان بۆ لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بەو دەوڵەتەی لە تەمموزی ساڵی 1921 بە ناوی (مەملەکەتی عێراق) دروستی کردبوو و میر فەیسەڵی کوڕی شا حوسێنی لە حیجازەوە بۆ هێنابوو کردبووی بە مەلیك بەسەریەوە. هەوڵە نهێنی و ئاشکراکانی ئیدارەی بریتانی لە بەغدا، بە تایبەتی هەوڵەکانی (کۆکس) و (مس بێل) لە کۆنفرانسی قاهیرە و پاش ئەو کۆنفرانسە، کە لە نووسین و یاداشتە بڵاوکراوەکانی خۆیاندا دەردەکەون، بوونە هۆی لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بە دەوڵەتی تازە دروستکراوی عێراق لە ساڵی 1925 (2). سێر(ئەرنۆڵد ویڵسن) کە ماوەیەك باوەڕپێکراوی پایەبەرزی/موعتەمەدی سامی بریتانیا بووە لە بەغدا، لە یاداشتەکانیدا نووسیویەتی: “چوونە ناوەوەی مووسڵ لەلایەن جەنەڕاڵ (مارشاڵ)ەوە بووە هۆی لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بە دەوڵەتی عێراقی تازە دروستکراو” (3). کاپتن (ستیڤن لۆنگریك) کە لەو سەردەمە ئەفسەرێکی سیاسی بووە لە ناوچەکە، قسەکانی ویڵسن دووبارە دەکاتەوە و نووسیویەتی داگیرکردنی مووسڵ لە پاش ئاگربەستی مەدرۆس لە 30ی تشرینی 1918 بووە هۆی ئەوەی ئەم ویلایەتە ببێتە بەشێك لە عێراق” (4). دکتۆر عەبدولڕەحمان بەزاز کە کرایە سەفیری عێراق لە لەندەن لە پاش سەرکەوتنی کوودەتای ساڵی 1963، لە پێیقینەکی تەلەڤزیۆنیدا بۆ زمانی ئینگلیزی لە ناوەڕاستی 1963 دا سوپاسی بریتانیای کرد، “چونکە بە هۆی ئەوانەوە ویلایەتی مووسڵ گۆڕدرایەوە بە عێراق”.

ئینگلیزەکان ڕێکخراوی “کۆمەڵەی گەلان”یان بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانیان بەکارهێنا. لە پاش مەرکردنی ئاگربەستی مەدرۆس،

تورکەکان کەوتنە داواکردنی ویلایەتی مووسڵ بە بیانگەی ئەوەی لەشکری بریتانیا پاش مۆرکردنی ئەو ئاگربەستە چووەتە ناو مووسڵ. بە پووچەڵکردنەوەی داواکانی تورکیا، ئینگلیزەکان کەوتنە هەوڵدان بە دەستنیشانکردنی سنوورێکی کاتیی لە نێوان ویلایەتی مووسڵ و تورکیا بە هۆی کۆمەڵەی گەلانەوە (عصبە الامم). لە مانگی تشرینی یەکەمی 1924 ئەنجومەنی کۆمەڵەی گەلان، لە بڕیارێکدا هێڵێکی وەهمی داڕشت بە ناوی "هێڵی بروکسێل" وەکو سنوورێکی کاتیی لە نێوان تورکیا و ویلایەتی مووسڵ. هەر لەو بڕیارەدا دەستەیەکی لێکۆڵینەوە ناولێنرا تا بچێتە ویلایەتەکە بۆ لێکۆڵینەوە و دەستنیشانکردنی پاشەڕۆژی سیاسیی ویلایەتەکە. ئەو دەستەی لێکۆڵینەوە لە 16 ی حوزەیرانی 1925 ڕاپۆرتێکی پۆزیتیڤانەی پێشکەش بە ئەنجومەنی کۆمەڵەی گەلان کردبوو، تیایدا پێشنیازی کردبوو ویلایەتی مووسڵ بخرێتە ژێرچاودێری (ماندێتی) بریتانیا بۆ ماوەی 25 ساڵ. هەر لەو ڕاپۆرتەدا داواکرابوو بەڕێوەبردنی کاروباری ئیداری و دادوەری و پەروەردە بە دەستی کوردەوە بێت و زمانی کوردی لە ویلایەتەکە زمانی فەرمی بێت، بەڵام پێش دەستپێکردنی ئەنجومەنی گەلان بە تەماشاکردنی ئەو ڕاپۆرتە گرنگە، شۆڕشێکی چەکدارانە لە باکووری کوردستان بە سەرکایەتیی شێخ سەعیدی پیران و هاوکارانی دژ بە حکومەتی موستەفا کەمال بەرپابوو. هۆی بەرپابوونی شۆڕشەکە دەگەڕێتەوە بۆ هەڵوەستی موستەفا کەمال، چونکە لەو بەڵێنانەی پێشتر پێی دابوون، کە ئۆتۆنۆمییەکی فراوان بە ناوچە کوردنشینەکانی تورکیا بدات، پەشیمان ببووەوە. کوردەکان پێشتر هاوکارییان لەگەڵ هێزەکانی موستەفا کەمال بۆ دەرکردنی لەشکری یۆنانی لە سەر خاکی تورکیا کردبوو، ئەویش بەرانبەر ئەو هاوکارییە، بەڵێنی پێدابوون حوکمی زاتی بە ناوچە کوردنشینەکان بدات. ئینگلیزەکان ئەم سەرهەڵدانەی کوردی باکووریان قۆستەوە و داوایان لە کۆمەڵەی گەلان کرد "هێڵی برۆکسێل" بکرێت بە سنووری یەکجارەکی لە نێوان تورکیا و عێراق. هەوڵ و کۆششیان لەگەڵ بەکارهێنانی نفووزی سیاسییان لەناو ئەو ڕێکخراوە نێو دەوڵەتییە بووە هۆی دەرچوونی بڕیارێکی نوێ لەلایەن ئەنجومەنی کۆمەڵەی گەلان لە 16 ی کانوونی یەکەمی (دیسەمبەر) 1925، تێیدا هێڵی بروکسێل وەکو سنوورێکی فەرمی لە نێوان عێراق و تورکیا قبووڵکرا. هەر لەو بڕیارەدا عێراق بە سنووری تازەیەوە، کە هەرسێ ویلایەتی بەغدا و بەسراو مووسڵی دەگرتەوە، بۆ ماوەی 25 ساڵ خرایە ژێر ماندێتی بریتانیا. بەشێك لە مێژوونووسان دەستوەردانی ئینگلیزەکان بەدوور نابینن لە هاندانی سەرانی ئەو شۆڕشەی کورد لە باکوور تاکو پەلە بکەن لە بەرپاکردنی سەرهەڵدانی چەکداری.

لەم کورتە باسەی لێرەدا خستوومانەتە بەرچاو بە ڕوونی دەردەکەوێ هەوڵەکانی ئینگلیز لەپاش داگیرکردنی ویلایەتی مووسڵ لە لایەن لەشکرەکەیەوە بوونەتە هۆی لکاندنی ئەم ویلایەتە بە دەوڵەتی عێراقەوە. بەلای منو□ دۆزینەوەی نەوتی کەرکووك و ناردنی ئەو نەوتە بە هۆی بۆڕی تایبەتەوە لەناو خاکی عێراقەوە تا دەگاتە سنووری سوریا و فەلەستین، لەوێوە بۆ سەر دەریای سپی پاشان بۆ ڕۆژاوا، هۆی لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بووە بە عێراق. لەو ڕۆژگارانەدا پەیوەندیی ئینگلیز و تورکیا خراپ بووە، بۆیە نەدەکرا نەوتی کەرکووك لە ڕێگای تورکیاوە ڕەوانەی ئەوروپا بکرێت وەکو ئەوەی پاشان سەدام حوسێن کردی. ئینگلیزەکان هەوڵ و تەقەڵایەکی زۆریان بۆ جێبەجێکردنی ئەم پلانەیان دا و بە مەرامی خۆیان گەیشتن.

سەبارەت بەو "ڕاپرسی"یەی کە گوایا کورد بەشداری تێداکردووە و دەنگی داوە بۆ لکاندنی ویلایەتی مووسڵ بە عێراق، لە ڕاستیدا پڕۆسەیەکی ڕواڵەتی بووەو ز□ری ز□رب□ی خەڵکی کوردستان بەشدارییان تێدا نەکردووە، بەتایبەتی دانیشتوانی ناوچەکانی سلێمانی و کەرکووك. لە کەرکووك جگە لە کورد کە زۆربەیان بەشدارییان تێدا نەکردبوو، تورکمانەکانیش هەمان هەڵوێستیان هەبووە، بەڵام بۆ مەرامی خۆیان. ئەوان لە پێناوی ڕێکخستنی کار و چالاکییەکانیان بۆ بەشداری نەکردن لەو ڕاپرسییە، ڕێکخراوێکی تایبەتییان پێکهێنابوو بۆ پڕۆپاگەندەکردن دژی ئەو پڕۆسەیە. تورکمانەکانی کەرکووك لەو سەردەمەوە ئەو ناوچەیە بە بەشێك لە تورکیا دەزانن، بۆیە ناشێ و ناکرێ پڕۆسەی ڕاپرسی لەسەر دواڕۆژی بکرێت.

لەڕاستیدا ئەو پڕۆسەی ڕاپرسییە ڕێکخرابوو تەنیا پیاو ماقووڵانی شار و شارۆچکەکان و سەرۆك عەشیرەت و موختارەکان بەشدارییان تێداکردبوو. ڕاپرسییەکە بریتی بوو لەوەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە: دەتەوێ ببی بە عێراقی، یان بە تورك؟! لێرەدا قسەیەکی خوا لێی خۆشبێت، مامۆستا مەلا "عەلی حاجی تۆفیق"ی کۆیەم بەبیر دێتەوە، کە لە سەرەتای هەشتاکاندا بە زمانی مەلای گەورەی کۆیە بۆی گێڕامەوە. دەیگوت لە مەلای گەورەی بیستووە وتوویه□تی: (کاتێ ئەو لیژنەیە هاتووتە کۆیە، پرسیاریان لێکردووە ئایا دەتەوێ بتدەینە عەرەب یان تورك؟) لەوەڵامدا پێی وتوون وادیارە دەتانەوێ بەشوومان بدەن! ئەگینا بۆ لێمان ناپرسن چیتان دەوێ؟ لەو ناوچانەی کوردستان کە دانیشتوانی بەشدارییان لە ڕاپرسییەکە کردووە، بەتایبەتی لە ناوچەی هەولێر و دەڤەری بادینان، بەشێك لەو خەڵکانە داوایان کردووە کوردستان لە ژێر ماندێتی بریتانیا بمێنێتەوە. کە واتا□ کورد بە شێوەی گشتی، یان بەشدارییان نەکردووە لەو "ڕاپرسییە"، یان داوای مانەوەی ئینگلیزیان کردووە لە کوردستان. هەڵبەتە

خەڵکانی دی هەبووە داوایان کردووە ویلایەتەکە ببێت بە بەشێك لە عێراق، بەڵام ڕادەی ئەو خەڵکانە زۆر نەبوون وەکو (ئەدمۆندز) ئیدعا دەکات. لەوەدەچێت ئەدمۆندز بە بڵاوکردنەوەی ئەم جۆرە پڕۆپاگەندانە ویستوویەتی بە بەردێك دوو نیشانە بشکێنێ. یەکەمیان واپیشان بدات کە کوردەکانی ویلایەتی موسڵ خۆیان ڕازی بوون وڵاتەکەیان ببێتە بەشێك لە عێراق، ئینگلیز ناچاری نەکردوون. مەبەستی دووەمی ئەوەبووە خۆی واپیشان بدات دۆستی کوردە، کەچی هەمیشە هەموو توانای خۆی تەرخانکردبوو بۆ خزمەتکردنی بەرژەوەندیی وڵاتەکەی وکۆمپانیاکانی پتڕۆڵی بریتانی، کە زۆر جاران ئەو بەرژەوەندیانە لەگەڵ ئاوات و بەرژەوەندییەکانی گەلی کورد نەگونجاو بوون. لە سیمینارێکدا لە ناوەڕاستی ساڵی 1964 بەسترابوو لە ئینستیتوێکی ستراتیژی تایبەت بە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، بە ڕاشکاوی دەسەڵاتدارانی حکومەتی ئەو سەردەمەی عێراقی بەئاگا هێنابووەوە "هیچ حکومەتێ لە بەغدا ناتوانێ لەسەرکار بمێنێتەوە ئەگەر باس لە بەشداریکردنی لایەنێکی دی بکات لە نەوتی کەرکووك"، مەبەستی مورد بووە.

ئەم بەشداری نەکردنەی بەشی زۆری خەڵکی کوردستان لەو ڕاپرسییە، ئاکامی قانوونیی لێدەبێتەوە بۆ ئەمڕۆی کوردستان و بایەخێکی تایبەتی هەیە. گەلی کوردستان ئەمڕۆ کە داوای دامەزراندنەوەی دەوڵەتی عێراق دەکات لەسەر بنەمای ڕێککەوتنی ئارەزوومەندانە، چونکە کاتی خۆی بەشداری لە دامەزراندنی ئەم دەوڵەتە نەکردووە و پرسی پێ نەکراوە کە وڵاتەکەیان خستووەتە سەر خاکی عێراق. ئەگەر بڵێین کورد لەو سەردەمە لایەنگیری لکاندنی ویلایەتی مووسڵی کردووە تا بخرێتە سەر دەوڵەتی عێراق، داواکەی سەبارەت بە دامەزراندنەوەی دەوڵەتی عێراق و ڕیفراندۆم بۆ دەستنیشانکردنی پاشەڕۆژی کوردستان، بە شێوەیەکی تر تەماشا دەکرێت. بەلای منەوە زۆربەی خەڵکی کوردستان لە سەرەتای دامەزراندنی دەوڵەتی عێراقەوە بەشداریان لە بنیاتنانی ئەم دەوڵەتە نەکردووە، بۆیە ئەمڕۆکە دەتوانێ داوای دامەزراندنەوەی ئەم دەوڵەتە بکات و ئایندەی خۆی دەستنیشان بکات بەو چەشنەی خۆی دەیەوێ.

Marina Kent, Oil and Empire, p. 120 ((1

2)) دایڤد کۆرن، "رجلان اقحما الاکراد بالعراق، مناورات کوکس – ولسن"، حەمید عەبدولمەلیك لە ئینگلیزییەوە کردوویەتی بە عەرەبی، هەفتەنامەی "الاتحاد"، ژمارە 326، 9 تەمووزی 1999. هەروەها تەماشای نووسینەکەم بکە لەژێر ناوی: کیفیة تقریر مصیر ولایة

الموصل العپمانیە، هەفتەنامەی (الاتحاد)، ژمارە (346) ی 26 نۆڤەمبەری 1999.

(3) Stephen H. Longrigg, Mesopotamia 1917 – 1920, P 92.

Iraq, A Clash of Loyalties 1900 – 1950, p 22

مەرجی رۆشنیی بۆ کاریگەربوونی کاریکاتێر.. هێندرێن خۆشناو

ئایا کاریکاتێر دەبێت رۆشن بێت یان پێشراو و نادیار بێت، ئەم پرسیارە زۆر سەرسوڕمانی و سەرگەردانی دەورووژێنێت، ئەگەر کاریکاتێر ئاراستەی فراوانترین بەشی خوێنەران دەکرێت، دەبێت رۆشن و تێگەیشتوو بێت لەلای هەمووانەوە، بەڵام لەم حاڵەتەدا توانای وروژاندنی هزر و بیری خوێنەری نابێت، کە هەموو شتێکی بە ئامادەکراوی لەسەر قاپێك پێشکەش کرابێت، هیچ ماوەی بۆ ئامانج هەڵێنجان و گەڕاندا ناهێڵێتەوە، کە بەشێك لە خوێنەران وا دەڵێن، لەمەشدا زۆرجار لەسەر حەقن، و هەندێك جاریش حەق لایەنگیریان نابێت.

بە بیروڕای ئێمە رۆشنی و نادیاریی لە کاریکاتێردا بە زۆرشتی تر بەستراوەتەوە، بۆ نمونە لە کاریکاتێری گاڵتە و قۆشمەدا دەبێت کاریکاتێر بە شێوەیەکی گشتی رۆشن و تێگەیشتوو بێت لەلای خەڵکەوە، تا ببێتە هۆی پێکەنین، چونکە ئەگەر کاریکاتێرەکە رۆشن نەبێت، ئەوا خوێنەر پێناکەنێت، بەمەش کاریکاتێر ئامانجی خۆی بەدەست ناهێنێت، بەڵام لە هەندێك حاڵەتدا لەوانەیە نادیاریی و شاراوەیی ببنە هۆی پێکەنین، بە گوێرەی ئەو پارادۆکسەی کە هونەرمەندەکە هەڵیبژاردووە، لەوانەیە رێگا بۆ پێکەنین بەهۆی پێشکەشکردنی شتێکی ناپێکەنیناوی بێت لەسەرەتادا، هەڵبەتە خوێنەر تووشی هەژان دەبێت لە سەرەتادا کە دەبینێت ئەو کاریکاتێرە پێکەنیناوی نیە، زۆرجاریش بەدوای هۆیەکەدا دەگەڕێت، هەتا لە دواییدا پارادۆکسە ناڕۆشنەکێ دەبینێتەوە، کە لەسەرەتادا دیارنەبوو، ئەوکاتیش زۆر پێدەکەنێت، هەروەك چۆن کاریکاتێرەکە رۆشن بێت، یان هەروەك ئەوە وابێت کە هونەرمەندەکە تیرێکی ئاماژەپێکراوی لەسەر پارادۆکسەکە دانابێت، بەڵام دەبێت ئەو پارادۆکسە بە کەڵەکەیەك پووشکە دانەپێشرابێت،

هەتا خوێنەر چەند کاتژمێرێك بەدوایدا بگەڕێت، کە زۆرجاریش خوێنەر واناکات، تەنیا ئەگەر بابەتەکە بە گرەوکردن دابنێت، و بڕیاری گەڕان و راڤەکردنی بۆ کۆتایی بدات، چونکە کاریکاتێری گاڵتە و قۆشمە وابـاوە کـە بۆ مەبەستەکانی کـات بەسـەربردن و خۆشخـوانی بڵاوبکرێتەوە، زۆرجاریش لەو لاپەڕانەدا بڵادەکرێتەوە کە بۆ ئەو مەبەستانە تەرخانکراون، بۆیە ئەو خوێنەرەی کە بەدوای کات بەسەربردندا دەگەڕێت، خۆی ماندووناکات بە گەڕان بە دوای پارادۆکسەکاندا، بۆیە رووی وەردەگێڕێتە بابەتەکانی تر، بۆ ئەوەی خۆشی دەست بکەوێت، بەمەش نقومبوون لە شاراوەییدا کاریکاتێری بێبەشکرد لە گەیشتن بە ئامانجەکەی.

بۆیە دەتوانین بڵێین کە دەبێت کاریکاتێری قۆشمە رۆشن بێت بە شێوەیەك کە ببێتە هۆی پێکەنین، بەڵام ئەگەر رۆشنی ئەو کردارە تێکبدات، ئەوا دەبێت کاریکاتێر بە شێوەیەك شاراوە بێت کە ببێتە هۆی پێکەنین، بەڵام لە کاریکاتێری پێرترێتدا نەبوونی بیرۆکە تێیدا وادەکات کە کرداری رۆشنی زۆر گرنگ نەبێت، چونکە شتێك نیە پێویست بە رۆشنی بکات، تەنیا ئەگەر کاریکاتێرەکە هانا بۆ سیمبول زێدەکردنە ئاماژەییەکان ببات، هەروەك لە نمونەکانی هەرمێکەی (دۆمیێ) و (شارل فیلیپۆن) و هونەرمەندە فەرەنساییەکانی دیکەدا، کە تێیاندا وێنای پاشای فەرەنسا (لویس فیلیپ)یان کردبوو، لە حاڵەتی بەکارهێنانی سیمبول و ئاماژە، دەبێت رەگەزی پەیوەند لە نێوان ئاماژە و ئاماژەپێدراودا رۆشن بێت، کە خوێنەر بتوانێت لە مەبەستی ئاماژەکەدا بگات، لەم حاڵەتەشدا کاریکاتێری پێرترێت دەگۆڕێت بۆ کاریکاتێری سیاسی یان کۆمەڵایەتی، بە گوێرەی ئەو ناوەڕۆکەی کە بەهۆی زێدەکردنەی ئاماژەییەکاندا دروست دەبێت، بۆیە لەم حاڵەتەدا چاکتر وایە بە کاریکاتێری سیاسی یان کۆمەڵایەتی هەژمار بکرێت.

هەروەها لە کاریکاتێری کۆمەڵایەتیدا رۆشنی پەیوەندە بە پارادۆکسەوە، هەروەك لە کاریکاتێری گاڵتە و قۆشمەدا، بەڵام لە کاریکاتێری کۆمەڵایەتیدا زۆرجار دیاردەی کۆمەڵایەتی یان رووداوانێکی کۆمەڵایەتی دیارکراو بەکاردێت، لەم حاڵەتەدا دەبێت ئەو بابەتە یان ئەو رووداوە رۆشن بێت بۆ خوێنەران، بۆ نمونە ئەگەر کاریکاتێرەکە باسی ئاڵوودەبوون بکات، دەبێت هونەرمەند ئەو توخم و رەگەزانە بخاتە نێو کاریکاتێرەکەوە کە ئاماژە بۆ ئەو دیاردەیە دەکەن، وەکو شوشە یان پەرداخی مەی، بۆ نمونە گوتەیەك هەیە سەبارەت بە مەی خواردنەوە دەڵێت: مەیخۆر لە کاتی

خواردنەوەدا بەسێ قۆناغ تێپەڕ دەبێت، لە قۆناغی یەکەمدا وەکو بولبول دەچریکێنێت، و لە قۆناغی دووەمیشدا وەکو شێر رادەپەڕێت، لە قۆناغی سێیەمیشدا بەدەمدا دەکەوێت بەسەر زەویدا وەکو بەراز، ئەگەر کاریکاتێریستیش بیەوێت ئەم سێ قۆناغە وێنابکات، وێناکردنی ئەم سێ قۆناغە بەس نیە، بەبێ زیادکردنی ئەو رەگەزانە کە ماناکە رۆشن دەکەنەوە، بۆیە پێویستە خوێنەر بزانێت بۆ ئەو مەیخۆرە لە بولبولەوە بووە شێر و بۆ وەکو بەراز بەدەمداکەوت، ئەگەر خوێنەر شوشەی مەی نەبینێت، یان هەر ئاماژەیەکی دیکە بۆ مەی خواردنەوە، بیرۆکەکەی رۆشن نابێت، کەوابێت نازانێت رووداوەکە چیە.

چۆن عێراق نابێتە گۆڕەپانی شەر؟.. عوسمان حاجی مارف

“عێراق، ڕێگە نادات ببێتە گۆڕەپانی شەڕ، پێویستە ڕێز لەسەروەری خاکەکەی بگیرێت”
ئەم ووتەی فوئاد حسێن، وەزیری دەرەوەی عێراقە، بەدوای چل ساڵ لە ژیانی نالەبارو کارەساتباری خەڵکی عێراق، کە لەناو ئاگری شەڕو جەنگ و کاولکاری و ماڵوێرانی و ئاوارەبوندا بوە. لە هەمانکاتدا هیچ کات پێشبینیەک بۆ فەراهەمبونی زەمینەی ئارامبونەوەو ئاشتی و سەقامگیری سیاسی لە عێراقدا نیشان نەدراوەو نادرێت. بەڕاستی بوێریەکی بێشەرمانە و نابەرپرسیارانەیە بەدودەی بڵێیت “عێراق ڕێگە نادات ببێتە گۆڕەپانی شەڕ”، وەک ئەوەی تا ئێستا هیچ ڕوی نەدابێت. عێراقێک کە لەڕیزی هەرە پێشەوەی ئەو ووڵاتانەدایە کە خاوەنی مێژوویەکی پڕ لە جەنگە، ماوەی چل ساڵە لە مەیدانی شەڕو کارەساتدایە، دەبێ بپرسین و بڵێین کاک فوئاد چۆن ڕێگە نادەن عێراق ببێتە گۆڕەپانی شەڕو، کێن ئەوانەی وا ڕێگە نادەن و پارێزگاری لەسەروەری خاکەکەی دەکەن؟
چاو خشاندنێک بە ڕابردوی ڕۆژو ساڵەکانی ئەو چل ساڵە و ئەو لایەنانەی هۆکاری ئەو دۆخە نالەبارو نائارام و نائەمنیە بون لەعێراقدا، وێنایەکمان دەست دەکەوێت لەسەر ئەوەی عێراق ڕێگە بەشەر ئەدات یان نا!
لە ساڵی١٩٨٠وە شەڕی ئێران و عێراق ماوەی هەشت ساڵی خایاند،

کەسێک، لایەنێک نەبو ئەو شەڕە ڕاگرێت. کاتێکێش وەستانی ئەو شەڕە ڕاگەیەندرا، هێشتا کاریگەری و ئاسەوارەکانی وەک خۆی مابونەوە، کە شەڕی داگیرکاری کوەیت لە ساڵی١٩٩٠ لەلایەن حکومەتی بەعسەوە دەستی پێکرد. بەدوایدا جەنگی کەنداوی یەکەم بە دەوری دەوڵەتی ئەمریکاو هاوپەیمانانی کە مایەی ئەوپەڕی وێرانکاری و ماڵوێرانی بوو بۆ دانیشتوانی عێراق، عێراقی کردە گەورەترین گۆڕەپانی شەڕو کوشتارگایەک کە تائێستاش خەڵکی باجی ئەو شەرە ئەدەن.

جەنگی کەنداو هەر لەکاتی خۆیدا تەواوی خەڵکی ئازادیخوازو ئینساندۆستی جیهانی توڕەو سەرسام کرد، هەربۆیە گەورەترین ئاستی ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانی سەدان هەزاری لەدژی ئەو جەنگەو وێرانکاری دەوڵەتی ئەمریکا، لە تەواوی جیهاندا نمایش کرا، بەڵام فوئاد حسێن و هەڤاڵەکانی لە بزوتنەوەی کوردایەتیدا گەورەترین پێشوازی ئومێد بەخشیان لەو جەنگە کردو بوونە خزمەتکاری ئەو جەنگەو بەوپەڕی خۆشحاڵیەوە سودیان لە پاشماوەی کەرەسەکانی ئەو جەنگ و وێرنکاریە وەرگرت.

پاشان پشتیوانیکردنیان لە گەمارۆی ئابوری بۆ سەر خەڵکی عێراق کرد، کە سیاسەتێکی ئەوپەڕی نامرۆڤانەو ئابڕوبەرانەیە بە ناوچەوانی ڕابەرانی بزوتنەوەی کوردایەتیەوە کە فوئاد حسینیش کەسێکی دڵسۆزی ئەو سیاسەتە نامرۆڤانەیە بووە، لەهەمانکاتدا شەڕی ناوخۆی کوردستانیش نمونەیەکی تری لە بیرنەکراوە کە هۆکارە سەرەکیەکەی، هەمان دەستەو هەڤاڵانی ئەو بوون لە حزبەکانی کوردایەتی دەسەڵاتدار کە ئێستا فوئاد حسێن نوێنەرایەتیان دەکات لە پێکهاتەی حکومەتی عێراقدا.

جارێکی تر لە جەنگی دووەمی کەنداودا “گەردەلولی بیابان” کە لەلایەک مایەی داڕمانی تەواوی بنەما ئابوری و کۆمەڵایەتیەکانی عێراق بوو، لەلایەکی ترەوە سەردەرهینانی چەندین نمونەی جروجانەوەرو دەستەوتاقمی میلیشیایی ئیسلامی بوو کە عێراقیان کردە گۆڕەپانی شەڕی مەزهەبی و تائیفی و نەتەو□ پەرستی، جێگای هیچ تروسکای□کی بۆ ئاسایشی دانیشتوانی عێراق نەهێشتەوە، بەڵام هەڤاڵەکانی فوئاد حسین جەنگەکەیان ناو نا “پرۆسەی ئازادی” وە “حکومەتی تەوافقیان” لەگەڵیاندا پێکهێناو شەڕەکانیان گەرمتر دەکرد. پاشان هەنگاو بە هەنگاو بە ئاشکراو بە فەرمی دەخالەت و دامەزراندنی پێگەی هیزە چەکدارەکانی ئەمریکاو تورکیاو ئێران لە “پرۆسە ئازادیەکە”ی عێرقدا جێگیرکران. لەهەمانکاتدا داعشیش داستانێکی هەمیشە لەبیرنەکراوە و ئاشکرایە هێچ لایەن□ک بەتەنگ پاراستنی خەڵکی شەنگالەوە نەبوو، بەڵکو مامەڵەی پێوەکرا.

بەم شێوەیە ئیرادەی خەڵکی عێراق تەواو بێتواناو بێئومێدو سەرگەردان کرا. عێراق بە کردەوە بووەتە پانترین رووبەرو گۆڕەپان لە جیهاندا، کە ڕۆژانە شوێنی کێشمەکێش و شەڕی نێوان ووڵاتانە. تەواوی ئەو هێزو لایەنە تائفی و قەومیانەی بانگەوازی پێکهێنانی حکومەتی عێراقیان دەکرد، بە ئاشکرا لە پەیوەند بە شەڕو کێشمەکێشی ووڵاتانی ترەوە چارەنوسی سیاسی خۆیان دیاری دەکەن. ئیرادەیان تەنها لە دزی و گەندەڵی و جەردەیی و قاچاخچێتی و بازرگانیدا بەکارهێناوە. لەهەمانکاتدا هۆکارێکی سەرەکین لەدەرگا ئاواڵەکردنی سنورەکانی عێراق و سەوداو مامەڵە کردن بە خاك فرۆشتنەوە. هەڤاڵەکانی فوئاد حسێن تەواوی سنورەکانی کوردستانیان رادەستی لەشکرکێشی تورکیا کردووە. ئایا ئەمانەن ڕێگە نادەن عێراق ببێتە مەیدانی شەڕ؟

تەواوی هەلومەرجێکی سیاسی ناوچەیی و کاریگەریەکانی لەسەر عێراق بێپەردە ئەوەمان نیشان ئەدات کە لە دۆخی ئێستای عێراق و لە مەیدانبوونی حزبە دەسەڵاتدارە میلیشیاکانی بزوتنەوەی کوردایەتی و عروبە و میلیشیاکانی شیعەو سونەو هێزە جیاوازەکانیان، هەمیشە عێراق وەک گۆڕەپانی شەڕ دەهێڵنەوە. فوئاد حسێن و هەڤاڵەکانیشی بەشێکی بە تواناو شارەزاو بە ئەزمونن بە سود وەرگرتن لە تاڵانییەکانی هەڵگیرسانی هەر شەڕێک کە عێراق و کوردستان وێرانتر دەکات. کەسان و لایەنێک کە بەشێکن لە بەشداریکردنی تەواوی ئەو شەڕانەی بەسەر دانیشتوانی عێراق و کوردستاندا هاتووە، گەورەترین قازانجیان لە بەدەست هێناوە، ئێستا چی گۆڕاوە وا پەیمانی ئەوەمان پێ ئەدەن ڕێگا نەدەن"عێراق ببێتە گۆڕەپانی شەڕ"!؟

ئەوە تەنها بە ناڕەزایەتی و ڕاپەرینی فراوانی سەراسەری جەماوەریە، کە بە دژی فوئاد حسێن وهەڤاڵەکانی بوەستنەوە، لە پێناو کۆتایی هێنان بەدەسەڵاتی ئەو حزبە قەومی و تائفی میلیشیایانەی لە عێراق و کوردستاندا دەسەڵاتی سیاسی بەڕێوەدەبەن، وە هەوڵدان بۆ دامەزراندنی دەسەڵاتێک کە بەدەورو دەخالەتی ڕاستەوخۆی جەماوەری خەڵک هەڵبژێردرابێت، ئەتوانرێت کۆتایی بەدۆخی جەنگ لە ناو خاکی عێراقدا بهێنرێت.

ئاڵوگۆڕەکانی کوردستان و عێراق، ڕەنگدانەوەی هاوکێشە جیهانیەکانە!.. کامل احمد

جیهانی ئەمڕۆ جیهانێکی پڕ کێشمەکێش و ئاڵۆزی یە لەم قۆناغە ڕاگوزەرەیدا. ئاڕاستە جیاوازەکانی سەرمایەداری لە جیهان دا لە کێشمەکێشی گەورەدان و هەریەکەیان دەیانەوێت تەرازووی هێز بۆ قازانجی خۆیان و لە پێناو کەڵەکەی زیاتری سەرمایەدا بجووڵێنن و دەستەبەری بکەن. ئەم کێشمەکیشانە بە نەخشەی جیۆسیاسی جیهانەوە بە ڕوون و ئاشکرایی دەبینرێت کە چۆن ئەم هێزانە خەریکی ساغکردنەوەی ناوچەی دەسەڵاتی خۆیانن بە ئەوەی وەبەرهێنانی ئابوری و سەربازی تیادابکەن. ئێستا هەموومان لە جیهاندا شاهیدی ئەو کێشمەکێشە هەنسکبڕێین کە لە نێوان دوو گەورە زلهێزی جیهاندا، ئەمریکا و چین، دەگوزەرێت. ئەگەرچی ئەمریکا تا ئێستاش هێزی یەکەمی جیهانە، بەڵام پێگەی ڕوو لە خوارە و خەری سەرکردایەتی جیهانی لە ئاوابووندایە، لەگەڵ ئەوەشدا بە هەموو جۆرێک هەوڵدەدات کە ئەم پێگەی ڕابەریەی خۆی لە ئاستی جیهاندا لە دەست نەدات. هەرچی چینیشە ڕۆژ لە دوای ڕۆژ لە گەشەی ئابوری گەورەدایە و ئێستا لە پێش ئەمریکاوەیە لە ڕووی ئابوری و وەبەرهێنانەوە و هەوڵدەدات کە ئەگەر نەشتوانێت ئەم پێگەی ڕابەری یە لە ئەمریکا بسەنێت، هیچ نەبێت شەریکی بێت و هاوشانی بێت.

هەموو کێشمەکێشەکانی جیهان لەم دەورانە ڕاگوزەرەدا لە نێو ئەم کێشمەکێشانەدا مانا پەیدادەکات و دەچێتە پێشەوە. هەموو هێزە بورژوازی یە جیهانی و ناوچەیی و ناوخۆییەکانیش خەریکی خۆسازدانەوە و خۆگونجاندنن لەگەڵ ئەم بارودۆخە ڕاگوزەرەدا و لەم نێوەدا دەیانەوێت ئەسپی خۆیان تاودەن.

ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و کوردستان و عێراقیش بەشێکن لەم هاوکێشە جیهانی یە و بگرە مەیدانێکی ساغکردنەوەی ئەم کێشمەکێشانەن . داگیرکاری لە عێراق و دامەزراندنی دەسەڵاتێکی تا سەرمێخ و ئەسقان دواکەوتوو کۆنەپەرستی سەرمایەداری کە لەسەر بناغەی ئیتنیکی و دینی و تائیفی و قەومی دامەزرێنراوە یەکێکە لە ئامرازەکانی بردنەپێشەوەی ئەم شەڕە لەسەر پێگە و جێگا و ڕێگای هێزەکان.

ئەمە دەبینین کە کۆی هێزە بورژوازییەکانی عێراق و کۆی هەلومەرجی

سیاسی و ئابوری لە عێراقدا لە چوارچێوەی ململانێیەکی جیهانیدا دەواتە پێشەوە و بورژوازی عێراقی دابەشکردووە بەسەر بورژوازی گەورەی جیهانی و ناوچەییدا. ئەگەرچی لە زۆربەی کاتدا ئەم هێزانە، بە هێزە ناوچەییەکان و بەر مەبنای ئەوەش بە هێزە جیهانیەکانەوە ئاڵوگۆڕ و جێگۆڕکێی بەسەردا دێت و هەندێک جار هەندێک لەو هێزانە دەیـــــانەوێت بە هەردوولادا شەن و کەو بکەن و دەیـــــانەوێت بەرژەوەندیەکانیان لە ڕێگای هەردوولاوە دەستەبەربکەن. هەربۆیە ئەو ئـــاڵوگۆڕانەشی لە عێـــراق و کوردســـتان ڕوودەدەن یـــان بەڕێـــوەن کە ڕووبدەن سەرەداوەکە لە سەرەداوەکانی ڕوونبوونەوە و ڕۆشنبوونەوەی دنیای ئایندە و بە مانایەکی تر دنیا لە چوارچێوەی زەبروزەندی چین و ئەمریکادا. تێڕوانین لە ئەوزاعی عێراق و کوردستان ئەوەمان بۆ ڕۆشن دەکاتەوە کە باسی ئاڵوگۆڕ لە عێراق و کوردستاندا باسی ئاڵوگۆڕەکە لە تەواوی ناوچەکەدا.

تا ئێستاش ئەمە شاهیدی ئەوەین کە پایە و نفوزی ئەمریکی لە عێراق دا بەهێزە. ئەمریکا ئێستا دەیەوێت ئارایشتێک بە هێزەکانی خۆی بدات لە عێراق و ناوچەکەدا و ئەوەی کە بە شێوەی داعش وشێوەی تائیفی و کوشتوبڕ و خۆپیشاندان و جووڵاندنی شەقام لە ڕێگای هێزەکانیەوە بۆی نەکراوە بە بەرگرتن بە چین و هەژموونی ئەو لە ناوچەکەدا، دەیەوێـــت لە ڕێگـــای ڕێکەوتنەوە بیکـــات و لە ئێســـتادا خەریکـــی کۆکـــردنەوەی ئەو هێـــزانەیە بۆ ئەوەی بتـــوانێت لە “هەڵبژاردنـــی” ئایندەی عێـراق دا سـوود لەم هێـزانە ببینێت بۆ ئەوەی ڕێگا لە بەرژەوەنـدیەکانی چیـن و ڕێگـای حەریـر و گەشتنەوەی ئەم هێڵە بە سوریا و لەوێشەوە بە دەریای ناوەڕاست بگرێت. هاوکات خەریکی نەرمی نوانـدن و هـاتنەخوارەوەیە لە پێـداگریەکانی پێشـووی لە بەرامبەر ڕێککەوتنی ئەتۆمی ئێران دا بە هەمان مەبەست. ئەوەی ئەمریکا چەندە ئەمەی پێدەکرێت مەسەلەیەکی نەبڕاوەیە لە ئێستادا و هیوا و ئومێدی بە بەشەکـی زۆری هێـزە شیعیەکـانی خـوارووی عێـراق نیە و هێـزە سوونیەکانیش ناتوانن ئەمەی بۆ بکەن. بۆیە تەنها هیوا و ئومێدی بۆ دروستکردنی پێگەیەکی ئارام بۆ خۆی، کوردستانە.

لە کوردستان دا تا ئێستا پارتی و زۆنی زەرد ئەو ناوچە و پێگە ئارامە بووە بۆ ئەمریکا. لەم نێوەدا ئەوە یەکێتی و زۆنی سەوزە کە سـاغ نیە. کێشەکـانی ئەم دوایـانەی نـاو یەکێتـی بە ئـاشکرا ئەم هەوڵانەی ئەمریکای پێوەدیارە بۆ ئەوەی بتوانێت کوردستان هەمووی بۆ خۆی زامـن بکـات و بتـوانێت ئەو نـاوچەیە ئـامن بکـات، ئەوسا کوردستان دەبێت بە ناوچەی بەرگرتن بە تێپەڕینی ڕێگای حەریر و دواخستن و بەربەست دروستکردن بە چین.

بە ئەم مەبەســـتەش وا بڕیـــارە لە ۲۸ ی ئەم مـــانگەدا لـــوتکەیەک،

“کۆنگرەی بەغدا بۆ هاوکاری و هاوبەشی”، لە بەغدا بەڕێوەبچێت کە تیایدا ووڵاتانی درواسێی عێراق؛ ئێران، سعودیە، کوەیت، تورکیا و ئەردەن، جگە لە سوریا کە یەکێک لە تەوەرەکانی ئەم کۆبوونەیە لەسەر ئەوە، تیایدا بەشدار دەبن بە ئیزافەی قەتەر و ئیمارات و میسر و ئیمانویڵ ماکرۆنی سەرۆکی فەرەنسا و نوێنەری بەریتانیا و یەکێتی ئەوروپا و نوێنەری باڵای ئەمریکاش تیایدا بەشدار دەبن.

هەموو ئەو مەلەفانەی کە وا بڕیارە لەم لوتکەیەدا جەختی لەسەربکرێتەوە، هەر لە پڕۆژە ئابوری و بازرگانی و سەربازیەکانە و باسکردن لە جێگیرکردنی ئارامی و هتد، هیچ شتێک نیە جگە لە ڕژانی ئاوێک بەپێی ئەو سیاسەتانەی کە ئەمریکا دەیەوێت لەم ناوچەیەدا بیابەتە پێشەوە بۆ زیاتر جێگیرکردنی پێگەی خۆی، تەنانەت لەدوای چۆڵکردنی هێزەکانی لە عێراقدا و ئەم ڕۆڵەی بە سعودی□□ و فەرەنسا سپاردووە، و هەروەها بۆ مەبەستی پشێوی نانەوە بۆ چین و ڕێگریکردن لێی هەم لە ڕێگەی هاوکاری هاوپەیمانە ناوچ□ی□کانیەوە و هەم بە دانیشتن ودانوستان و تەنازولکردن لە بەرامبەر نەیارەکانیدا.

بایدن و دەستەی فەرمانڕەوای ئەمریکا ئەوەیان سەد بارە کردەوە کە ئەوان کاتێک دەچن بۆ ناوچەیەک بۆ دەوڵەت دروستکردن ناچن. کەواتا□ ب□ نانەوەی ئاژاوە و پەشێوی دەچن لە هەوڵی گەشەپێدانی سەرمایەکانیاندا کە بێتواناییی خۆی نیشانداوە و دەیانەوێت چین نەبێتە هێزی یەکەم بۆ ئەمەش پێویستیان بە نانەوەی پەشێوی یە بۆ ئەوەی ئەم پرۆسەی چوونە بەرەوەیەی چین دوابخەن.

هەڵبژاردنی پێش وەختی عێراقیش پێویستە وەک بەشێک لە ململانێی هێزە جیهانی و ناوچەییەکان و هاوکات هێزە بورژوازییە ناوخۆییەکان سەرنج بدرێت. لە ڕاستیدا بڕیاردان لەسەر هەڵبژاردنی پێش وەختە، ڕاستەوخۆ سیاسەتی ئەمریکا بوو کە لەژێر ناوی وەڵام بە خواستەکانی ناڕەزایەتی و ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەردا دەرخواردی خەڵکی دەدەن. سیاسەتێک کە ڕووی لە لاوازکردنی گروپ و هێز و حزبەکانی سەر بە میحوەری ئێرانە لە نێو پەرلەمان و کۆی پرۆسەی یاسادانانی عێراقدا. بەڵام ئەوەی کە ئەنجامەکەی چۆن دەشکێتەوە، هەمیشە گریمانەی گۆڕانی تێدایە لەم هەلومەرجەدا.

ئەوەی کە لەم هاوکێشانەدا و لە جێگۆڕکێی ناوبەناوی ئەم هێزە بورژوازیە جیهانی و ناوچەیی و ناوخۆییانەدا غائبە، چینی پڕۆلیتاریایە. ئەگەرچی ئەم چینە لێرەو لەوێ خۆی نیشاندەدات و ناڕەزایەتی نیشاندەدات، بەڵام لەبەر ئەوەی لە ئاگایی سۆشیالیستی و لە ڕیزی یەکگرتوو و ڕێکخراوی خۆی بەهرەمەند نیە دەکرێتە سووتەمەنی بردنەپێشەوەی ئەم سیاسەتە چاوبرسیانەی سەرمایەداری.

تاکە زامن بۆ یەکلاکردنەوەی ئەم هاوکێشەیە بە قازانجی پڕۆلیتاریا

و بە بنەبڕکردنی کاری بە کرێ و کۆتاییهێنان بە سیستەمی هاری سەرمایەداری، شۆڕشی پڕۆلیتاریای ڕێکخراو و حیزبی چینایەتی ئەوە. بۆ بە بوونی ئەم ئاگاییە و بردنەسەرەوەی هۆشیاری و ئاگایی ، شەقهێدان لە تەواوی سیستەمی سەرمایەداری و هەموو بەهاکانی لە ژێر ناوە جۆراجۆرەکانی وەک دیموکراسی و مافی مرۆڤ و تاکە کەس و هتد کارێکی ئەستەمە و ئەگەر لێرە و لەوێش شۆڕشێکی سیاسی ڕووبدات ئەوا دیسانەوە دەسەڵات دەکەوێتەوە دەست هێزێکی تری بورژوازی و درێژەدان بە سیستەمی ئاوەژووی سەرمایەداری و مەینەتییەکانی بەسەر پڕۆلیتاریاوە بە شێوازی تر درێژەی دەبێت. شۆڕشی پڕۆلیتاری بە بێ کۆمۆنیزمی مارکس و نەریتە شۆڕشگێرییەکانی ئەنتەرناسیونالی یەکەم و بە بێ گرتنەبەری بیروباوەڕی مارکس و ڕێبازەکەی، ناتوانێت لە بەرامبەر زەبروزەنگی بورژوازی جیهانیدا خۆی بگرێت.

کامل احمد
kamil.ahmed.f@gmail.com
27.08.2021

دوێنێ.. سەردار جاف

لەو دیو دەرگای با ی جوانیا
باوەشێ پڕ، خەجاڵەتی ڕووتم بینی
قۆف قۆف مژی لە دووکەڵ دا
بە فتیلە ڕۆشنەکە
نغرۆی گومانە نوێم دەکەی
ئەی ساباتی دوێنێی ئەبەد
هەموو بارینێکی بەفر ماچەکانمان سپی ڕەنگ بوون
لە تاڤگە ڕوونی کاڵباکن
لێوەکانت لە پرچی وەریوی تەڕا بە خەم مردن
بە نهێنی و لە پشت باوە
شەقاو شەقاو دڵکی مردووت ئاو دەداوە
بەرەو مەرگی پەنجە توتەی تێکئاڵاوی کەیف دەبەی
هەناسەم لە مانگ تەراوە
ڕەحم میوانی تابووتە

ئەم دیو و ئەو دیوی رۆژیش شیوەنێکە
ئەو دەما نە
تۆوی ژیلەمۆ دەچێنی و
ئاوا دەچزێ بە بن پێما
تەنیایی یەخەی گرتووم
هەرگیز لە من وەڕس نا بێ
رؤح مۆمێکی تواوەیە و
مۆمدان لە خۆیدا ڕاینا گرێ
ژوانەکان ….
هەر هەموویان ……..
ساختە و درۆ و دوو روویی بوون
تیر و شیر و بۆسەیەک بوون
دەتهاویشتن
مینا بۆمبێ بە سەر ڕێما

خەیاڵێک لە دووریی یار..
قەسیدەی: ستیڤان شەمزینی

گالیسکەی خەیاڵ رامدەکێشێت
بۆ ئەو رۆژانەی من لەگەڵ یار
پێکەوە لە دەفتەری عەشقدا
وێنەی فرمێسکی شادیمان ئەکێشا
بە روخسەتی پەلکەزێڕینە
رێگە تاریکەکانمان ئەس□ی□وە
بە بەرچاوی رووی گرژی مەرگەوە
پێک پێک شەرابی ژیانمان ئەخواردەوە
لەگەڵ یەکتردا
بەناو تاریکترین شەوەکاندا تێپەڕین
بە تونێلی رۆژە سەختەکاندا رەت بووین
بە سواری ئەسپی شیعرەوە
بە داڵانەکانی غەریبیدا رۆشتین
تاکو گەیشتینە ئامێزی نیشتمان

نیشتمانیشمان لەم
س□ه□ستانەی باکووری زەویدا
تەنها و تەنها باوەشی یەکتر بوو
بە شەمەندەفەری عەشق رۆشتین
تا گەیشتینە ئەو شارە ماندووەی
هەزار جار چەقۆی قینی
بەسەردا باریبوو
تا گەیشتینە ئەو کوخە بچووکەی
بۆنی عەتری رامووسانی لێ ئەهات
لەوێ پێکەوە
قاوەمان بۆ ئەستێرەیەک گرتەوە
دەستی شەوەکانمان خوێندەوە
تەفسیری خەونی پەلکە گیامان کرد
لە فنجانی قاوەی ئەستێرەکەدا
دوو مانگمان بینی کە خۆمان بووین
لە ناو لەپی دەستی شەودا
دوو رێبواری یەک رێگەمان بینی
کە هەر خۆمان بووین
لە خەونی پەلکە گیادا
دوو چڵە نێرگزی رووتمان بینی
ئەویش هەر خۆمان بووین
پێکەوە حیبرمان کردە
ناو لەشی قەڵەمی عەشقەوە
لەسەر پەڕەی دڵ نووسیمان
یەکترمان خۆش ئەوێت و
پەیمان ئەدەین وەک
شەپۆل و دەریا پێکەوە بین
وەک ئەستێرە و ئاسمان
لەناو رۆحی یەکتردا بین
وەک غەم و ئەسرین
لە یەکتری جیا نەبینەوە
وەک خوێن و زام
ئاگر و رووناکی
پێکەوە گۆرانی بڵێین
پێکەوە لە کانی عەشق
تینوێتیمان بشکێنین
پێکەوە وەک گوڵە گەنم

لەسەر خاکی نیشتمان بڕوێین و
لە بەشی خوارەوەی لاپەڕەکەدا
بە خوێنی چاوەکانمان
ئیمزامان لەسەر کرد
پێکەوە ئەفسوونمان
لە برینە دێرینەکان کرد و
بە گیای عەشقێکی جاویدانی
تیمارمان کردن
لە خێڵی دڵ مۆمیاکراوەکان هەڵهاتین
تا گەیشتینەوە بە یەک
لە مەملەکەتی تاریکی بارمان کرد
دەستمان کرد بە شرۆڤەی رووناکی
لە دەریا سەرابییەکان دەربازمان بوو
لە چەمێکی غەریبدا خۆمان دۆزییەوە
لە شارە خۆڵەمێشییەکە رامانکرد
لەم گوندە بێ ئادرێسەدا
سەرمان لەگەڵ رەنگەکاندا دەرهێنایەوە
گوێمان بۆ دەنگی پیانۆیەک گرتبوو
غەریبی بۆ شرۆڤە دەکردین و
بە دەسماڵێکی سوور
ئەسرینی بۆ ئەسڕین
بە لای گۆڕستانەکاندا تێدەپەڕین و
نووسراوی سەر کێلەکانمان ئەخوێندەوە
لەگەڵ مردووەکان قسەمان دەکرد
پرسیارمان لێ ئەکردن
جیاوازیی مەرگ و ژیان چییە؟
هەر خۆمان وەڵاممان ئەدایەوە و
ئەمانووت ئەوەی عاشق نەبێت مردووە
هەر چەند لە شاری زیندوواینیش بێت
پەنجەرە ژەنگگرتووەکانی
مێژوومان یەک یەک ئەکردەوە
بە دوای داستانەکانی عەشقدا
وێڵ ببووین، بەڵام
هیچ داستانێکمان نەدۆزییەوە
لە عەشقی خۆمان تراجیدی تر
لە عەشقی خۆمان شێتانەتر
لە عەشقی خۆمان جوانتر

بە تیلەی چاو بۆ یەکمان ئەڕوانی
بە چرپەوە بە یەکمان ئەوت
خۆشم ئەوێی و
لە باوەشی یەکتردا ئەنوستین
پێکەوە هەموو جوگرافیاکان رۆشتین
کوچە و کۆڵانەکانی زۆر شار ئەماننناسن
رووبارەکان بەشێک لە بیرەوەریی
ئێمەیان لە دڵدایە
مانگەشەو شاهیدێکی نهێنی پارێزی
ماچەکانمە لە ژێر رۆشنایی خۆیدا
بەناو سنوورە مینڕێژکراوەکانی
رابردوودا تێدەپەڕین
بە ئامانجی دۆزینەوەی
کیشوەری ونبووی ئایندە
هەر ئەڕۆشتین و کاتمان نەبوو
ئاوڕێک لە مێژووی پەرتبوونمان بدەینەوە
هەر ئەڕۆشتین و نەماندەویست
بیر لە وەرینی نۆتەکانی ژیان بکەینەوە
هەر ئەڕۆشتین و نەماندەزانی
ئەم کەشتی عەشقە
لە کوێ لەنگەر ئەگرێ؟
هەر ئەرۆِشتین و چاومان بڕیبووە
ئەو نیگارانەی ئایندە
بە فڵچەی یاخیبوون رەنگ کرابوون
هەر ئەڕۆشتین، هەر ئەڕۆشتین
بێ ئەوەی بڕیارماندا بێ
لەم شەمەندەفەری دڵداری□
لە هیچ وێستگەیەک دا بەزین
ئەمانویست بڕۆین
بەرەو نێو باوەشی ئەو حکایەتانەی
ئەستێرەکان لەنێو خۆیاندا
دەماودەم ئەیانووتەوە و
ئەویش هەر باسی
لە دایکبوونی من بوو
لەنێو خەونە پەمەییەکانی یاردا
ئەڕۆیشتین و بەدزییەوە
گوێمان لە باران ئەگرت

باسی خوسانەوەی ئێمەی دەکرد
بۆ مەزرایەکی تینوو
ئامۆژگاریی باخچەکانی ئەکرد
لەگەڵ یەکەم پشکوتندا
فەرشێک لە گوڵە شەوبۆ
لەبەر پێی عەشقماندا راخەن
لە ئاسمان ئەپاڕایەوە
تۆزێک درەنگتر دەریبکات
تا بە دیمەنی ئاوێزانبوونی ئێمە
بکەوێتە گریان و
دڵی وشکەو□ بووی
کێڵگەکان شین بکاتەوە
لە ناکاو خزانی بەردێک
لە چیای مێشکمەوە
بلوری خەیاڵەکانمی
هەپروون هەپروون کرد
کاتێک بە هۆش هاتمەوە
چرای ماڵەکەم
خەریکە کوێرم ئەکات
بۆنی گوڵی ناو ئینجانەکان
کاسیان کردووم
دەستەکانم تەڕ تەڕ بوون
وەک ئەوەی تازە
لە رەیحانەی پرچی تۆدا
شەونمیان بەسەردا باریبێ

حەوتەمین دیداری شانۆی کوردی “یۆتۆبۆری” به یادی “دڵشاد

ئەحمەد” لە سوید بەڕێوەچوو

مەنسوور جیهانی –

حەوتەمین دیداری شانۆی کوردی “یۆتەبۆری” به یادی “دڵشاد ئەحمەد” ئەکتەر و دەرهێنەری ناوداری شانۆی کوردستان له شاری یۆتەبۆری لە سوید بەڕێوەچوو.

حەوتەمین دیداری شانۆی کوردی “یۆتەبۆری” به یادی ڕەوانشاد “دڵشاد ئەحمەد” ئەکتەر و دەرهێنەری ناوداری شانۆی کوردستان و سەرۆکی پێشووی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی نێودەوڵەتی یۆتەبۆری Internationella Sköna Konster، بە دروشمی “شانۆ نوێبوونەوەی ژیانە” و به بەشداریی دوو گرووپی شانۆیی له شانۆکارانی کورد و هەروەها دوو سیمیناری پسپۆڕانەی شانۆیی لە کاتژمێر 4ی دوانیوەڕۆی ڕۆژانی 27 و 28 و 29ی ئۆگۆستی 2021 بە شێوەی ئۆنلاین له شاری یۆتەبۆری لە وڵاتی سوید بەڕێوەچوو.

له ڕۆژی یەکەمی حەوتەمین دیداری شانۆی کوردی “یۆتەبۆری” واته ڕۆژی هەینی 27ی ئۆگۆستی 2021 شانۆگەری “هیچم نییە بیشارمەوە” لە دەرهێنانی “ڕۆژێن جەمال” بە شێوەی ئۆنلاین نمایشکرا و دیدارێکی کورت لەگەڵ ئەم شانۆکاره کورده سازکرا و له ڕۆژی دووهەم واته ڕۆژی شەممە ٢٨ی ئۆگۆستی 2021 شانۆگەری “کچێ سێتێییەکە” لە دەرهێنانی “فاتیح بادپەروا” بە شێوەی ئۆنلاین نمایشکرا و دیدارێکی کورت لەگەڵ ئەم شانۆکاره مەریوانییه سازکرا و له ڕۆژی سێهەمیشدا واته ڕۆژی یەکشەممه 29ی ئۆگۆستی 2021 سیمیناری پسپۆڕانەی شانۆکار و نووسەر “دانا عەلی سەعید” و هەروەها سیمیناری پسپۆڕانەی شانۆکار و نووسەر “زاهیر عەبە ڕەش” بە شێوەی ئۆنلاین بەڕێوەچوو.

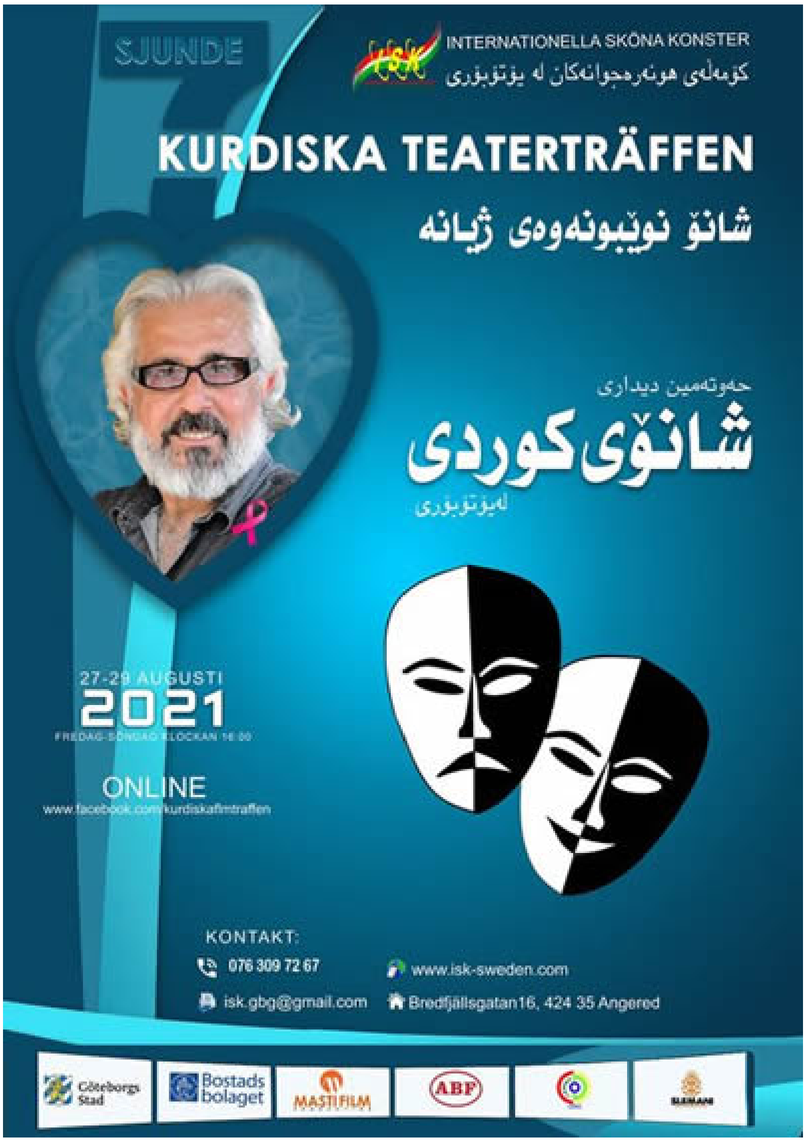

دیداریی ئەمساڵی شانۆی کوردی "یۆتۆبۆری" بە هەوڵی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی نێودەوڵەتی یۆتۆبۆری، بە سەرۆکایەتی "عیزەت ڕەئووف" و هەروەها بە سەرپەرشتی بەشی تەکنیکی لە لایەن "نەوزاد باهیر" بۆ شێوەی ئۆنلاین بەڕێوەچوو، چونکە دۆخی پەتای کۆرۆنا تاکوو ئیستا لە سوید ئاسایی نەبۆتەوە و بەپێی ڕێنماییەکانی تەندروستی لەم وڵاتە کۆبوونەوە بەشیوە ئاسیاییەکەی ڕێگەپێدراو نییە.

بۆ زانیاریی زیاتر:
https://www.facebook.com/kurdiskafilmtraffen

بەڕێوەبەرایەتی راگەیاندنی گشتیی حەوتەمین دیداری شانۆی کوردی یۆتۆبۆری.